

Fejtsse ki a következő kérdéseket: az intézményekbe ágyazódó és a társadalmi élettől független gazdaság fogalma; a termelési mód fogalma; a két szemlélet összefüggései és ellentmondásai!

POLÁNYI Károly: A gazdaság mint intézményesített folyamat In: *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet*. Gondolat, Budapest, 1976, 228–251.

WOLF, Eric R.: Termelési módok. In: *Európa és a történelem nélküli népek*. Akadémiai Kiadó – Osiris-Századvég, Budapest. 89–119.

Javítókulcs

Reciprocitási rendszerek és rokonságelvű termelési mód bemutatása – 2 p.

Főnökségi rendszerek és adóztató termelési mód bemutatása – 2 p.

Az önszabályozó piac és a tőkés termelési mód bemutatása – 2 p.

A kidolgozás és az érvelés koherenciája, logikus jellege, követhetősége – 2 p.

Helyesírás, szöveg helyesség – 1 p.

Összesen: 9 p.

Hivatalból: 1 p.

Végső: 10 p.

Záróvizsgatételek a kultúratudomány szak számára
2025 □□□□□

Értelmezd a következő fogalmakat: népi vallásosság, hivatalos vallásosság, helyi vallás!

Hesz Ágnes: A népi valláson túl: egy fogalom kritikája és lehetséges alternatívái. *Ethnographia*, 129 (3). 2018. 448–468. – pdf

Pócs Éva: „Rajtunk is történt nagy csoda.” Beszélgetések és elbeszélések a természetfelettiről. In: Pócs Éva (szerk.): *„Vannak még csodák, csak észre kell venni.” Helyi vallás, néphit és folklór.* L'Harmattan–PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék. /Studia Ethnologica Hungarica VIII./ Budapest. 2008. 277–349. – pdf

Mutassa be a kulturális emlékezet elméletét! Értelmezze az emlékezést mint társadalmi konstrukciót! Az emlékezés mint kulturális építőtelep – esettanulmány bemutatása.

ASSMANN, Jan: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrában.* (Ford. Hidas Zoltán.) Atlantisz, Budapest, 2004. – pdf*

SZIKSZAI Mária: *Letűnt világok antropológiája és a megismerhetetlen különös szépsége. Szociális kapcsolatháló és kulturális gyakorlat az írógép korszakában.* EME, Kolozsvár, 2020. <http://real.mtak.hu/121394/> (2025. jan. 24.**)

Mutassa be a művészet mint kulturális rendszer elméletet. Vázolja a művészet és gyógyítás kapcsolatát Matthias Grünewald isenheimi oltára kapcsán.

GEERTZ, Clifford: A művészet mint kulturális rendszer. (Ford. Sajó Tamás.) In uó: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások.* (Második, javított kiadás.) Osiris, Budapest, 2001, 271–303. – pdf

SZIKSZAI Mária: *A művészet antropológiája.* Egyetemi jegyzet. (NEJ, 5.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 2009. http://kjnt.ro/szovegtar/pdf/NEJ_05_2009_SzikszaiM_A-muveszet-antropologiaja (2025. jan. 24.)

Gazdaság, társadalom és kultúra viszonya: az intézményekbe ágyazódó gazdaság fogalma, elosztási formák.

POLÁNYI Károly: Társadalmak és gazdasági rendszerek In uó: *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet.* Tanulmányok. (Ford. Endreffy Zoltán et al.) Gondolat, Budapest, 1976, 49–79. – pdf

FERGE Zsuzsa: Elosztási rendszerek. In uó: *Társadalmi termelés és társadalompolitika.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, 191–211. – pdf

A tőkék elmélete, tőkeformák és tőkekonverzió. Tőkék és társadalmi egyenlőtlenségek, a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. A különféle tőkék működése hagyományos és modern társadalmakban.

BOURDIEU, Pierre: A szimbolikus tőke. In uó: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése.* Tanulmányok. (Vál. Ferge Zsuzsa, Léderer Pál. Ford. Ádám Péter et al.) Gondolat, Budapest, 1978, 379–401. – pdf

BOURDIEU, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei.* Új Mandátum, Budapest, 1997, 156–178. – pdf

A moldvai csángó népcsoport közösségi identitás szerkezetének nyelvi, kulturális és vallási összetevői (történeti és aktuális vonatkozásban)

ARENS, Meinolf – BEIN, Daniel: Katolikus magyarok Moldvában. In Rosetti, Radu – Arens, Meinolf – Bein, Daniel – Demény Lajos: *Rendhagyó nézetek a csángókról.* ELTE Román Filológiai Tanszék – Központi Statisztikai Hivatal Levéltára, Budapest, 2004, 99–129. <https://mek.oszk.hu/03600/03654/03654.pdf> (2025. jan. 24.)

DIACONESCU, Marius: A moldvai katolikusok identitáskrizise a politika és a historiográfiai mítoszok között. In Kinda István – Pozsony Ferenc (szerk.): *Adaptáció és modernizáció a moldvai csángó falvakban*. KJNT, Kolozsvár, 2005, 9–20. http://kjnt.ro/szovegtar/pdf/2005_KI-PF_szerk_Adaptacio-es-modernizacio_01_MDiaconescu (2025. jan. 24.)

IANCU Laura: A moldvai magyarok identitásának tudományos interpretációi. In Kőrösi Csoma Sándor: *Mi a magyar?* Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület – T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2014, 454–465. http://real.mtak.hu/20381/1/iancu_laura.pdf (2025. jan. 24.)

Néhány mondatban értelmezze az alábbi kijelentéseket, majd példázza mindegyiket legalább két-két példával a népi kultúra, a vallás, a populáris kultúra és a vizuális művészetek területéről.

1. Az archetipikus képek rendszerszerűek. Minden archetipikus képzetkör egy belső dinamikus alapelv körül szerveződik.
2. Az archetipikus szimbolizációban a jel és a jeltárgy közötti kapcsolat nem önkényes, a szemiózis motivált.
3. Az archetipikus képek egyetemesek, az emberiség kollektív tudattalanjához köthetők.
4. Az archetipikus képek transzcendens üzenetek, mágikus-vallásos jellegűek.

ELIADE, Mircea: *Képek és jelképek*. (Ford. Kamocsay Ildikó.) Európa, Budapest, 1997.

<https://public-view.bcucuj.ro/> (2025. jan. 24.)

TÁNCZOS Vilmos: *Folklórszimbólumok*. Egyetemi jegyzet. (NEJ, 2.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 2006.

http://kjnt.ro/szovegtar/kotet/NEJ_02_2006_TanczosV_Folklorszimbolumok (2025. jan. 24.)

TÁNCZOS Vilmos (szerk.): *Képek a folklórban. Tanulmányok az archetipikus szimbolizáció köréből*. (Krizsa Könyvek 22.) KJNT, Kolozsvár, 2004.

http://kjnt.ro/szovegtar/kotet/KKonyvek_22_2004_TanczosV_szerk_Kepek-a-folklorban (2025. jan. 24.)

Érveljen pro vagy kontra a jeltudomány elvi-elméleti alapjain nyugvó kutatói szemlélet és vizsgálati módszer hasznosíthatóságát illetően.

PELC, Jerzy: A szemiotika módszertani természete. In HORÁNYI Özséb – SZÉPE György (szerk.): *A jel tudománya. Szemiotika*. (Második, bővített kiadás). General Press, Budapest, 2004, 415–428.

<http://www.communicatio.hu/horanyi/DF-S-0910osz/A%20jel%20tudomanya.pdf> (2025. jan. 24.)

VERES Károly: *Filozófiai szemiotika*. Stúdium Kiadó, Kolozsvár, 1999. (I. fejezet: A szemiotika és más tudományok viszonya, 18–22.; X. fejezet: Jel és kultúra, 228–232.)

<https://adatbank.ro/vendeg/htmlk/pdf14016.pdf> (2025. jan. 24.)

Értelmezze és példázza a jelromlás fogalmát.

Kötelező irodalom

GRÁFIK Imre: A jelromlásról. *Vasi Szemle* 68. (2014) 4. 442–463.

<http://epa.oszk.hu/03300/03366/00091/grafik.htm> (2025. jan. 24.) – pdf

KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor: A szövegromlás/jelromlás a szocioszemiotika szempontjából. *Vasi Szemle* 68. (2014) 4. 464–475. <http://epa.oszk.hu/03300/03366/00091/kapitany.htm> (2025. jan. 24.) – pdf

Áttekintésre ajánlott irodalom

HORVÁTH Sándor: Jelromlás, szimbólumpusztulás a népi vallásosságban *Vasi Szemle* 68. (2014) 5. 556–562.

<http://epa.oszk.hu/03300/03366/00092/horvath.htm> (2025. jan. 24.) – pdf

A szociális és kulturális antropológia terepmunka-módszere

Kötelező irodalom

CLIFFORD, James: Térbeli gyakorlatok (terepmunka, utazás). (Ford. Karádi Éva.) *Magyar Lettre Internationale* Nyár (2003) 49. 11–17. <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00033/clifford.htm> (2025. jan. 24.)

MALINOWSKI, Bronislaw: A nyugat-csendes-óceániai térség argonautái. (Ford. Vörös Miklós.) *Café Babel*

(2000) 36. (Sziget) 43–57. <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/7206/1/07-malinovski.pdf> (2025. jan. 24.)

Ajánlott irodalom

KUPER, Adam: Malinowski, avagy egy antropológus Odüsszeiája (Michael Young könyvéről). (Ford. Karádi Éva.) *Magyar Lettre Internationale* Nyár (2005) 57. 70–72. <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00041/kupner.html> (2025. jan. 24.)

MALINOWSKI, Bronislaw: Napló, a szó szoros értelmében. (Fordította: Zentai Violetta.) *Café Babel* (2001) 41. (Napló) 81–93. – pdf

MARCUS, George E. – FISCHER, Michael M. J.: Az antropológia mint kultúrkritika. (Ford. Orzós Ágnes) *Magyar Lettre Internationale* Tél (1995) 18. <http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre18/14.htm> (2025. jan. 24.)

N. KOVÁCS Tímea: Utazás, kultúra, szöveg: történetek és etnográfiaiak. *Magyar Lettre Internationale* Nyár (2005) 57. 2–5. http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre49/n_kovacs.htm (2025. jan. 24.)

A klasszikus antropológiai filmezés módszerei. A megfigyelő film (Margaret Mead, John Marshall), a résztvevő megfigyelő film (David MacDougall) és a reflexív film (Dziga Vertov, Jean Rouch). Ian Crawford szóhasználatában: a „légy a falon”, a „légy a levesben” és a „légy a szemben” módszerei.

Kötelező irodalom

YOUNG, Colin: A megfigyelő film. In Halmos Ádám (szerk.) *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus*, Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány, Budapest, 2004, 47–61. – pdf

KÖNCZEI Csilla: Reflexivitás a dokumentumfilmben. *Filmtett* 5.[6.] (2005) 55. 21–23. – pdf

Online: <https://www.filmtett.ro/cikk/2497/reflexivitas-a-dokumentumfilmben> (2025. jan. 24.)

MACDOUGALL, David: Beyond Observational Cinema. In Hockings, Paul (ed.): *Principles of Visual Anthropology*. (Second edition.) Mouton de Gruyter, Berlin – New York, 1995, 115–132. [Fordításban: A megfigyelő filmen túl. In Halmos Ádám (szerk.) *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus*. Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány, Budapest, 2004, 61–75.] – pdf

Ajánlott szakirodalom

HELTAI Gyöngyi: Néhány jellemző tendencia a kortárs vizuális antropológiai gondolkodásban. In Füredi Zoltán (szerk.): *Dialektus Fesztivál. Filmkatalógus és vizuális antropológiai írások*. Palantír Vizuális Antropológiai Alapítvány, Budapest, 2002. – pdf

Online: https://issuu.com/docuart/docs/dialektus_2002 (2025. jan. 24.)

RUBY, Jay: Exposing yourself: Reflexivity, anthropology, and film. *Semiotica* 30 (1980) 1–2. 153–179. [Fordításban: A reflexivitás és az antropológiai film. (Részletek.) In KÖNCZEI Csilla: *Valóság – mozi – társadalom. Bevezetés a dokumentumfilm antropológiájába*. Desire, Cluj-Kolozsvár, 2006, 18–29.] – pdf

Filmográfia

Gregory Bateson - Margaret Mead: *Bathing Babies in Three Cultures* (1940 k(1936-39/1952).

Gregory Bateson - Margaret Mead: *Childhood Rivalry in Bali and New Guinea* (1936-39/1952).

Gregory Bateson - Margaret Mead: *Trance and Dance in Bali* (1936-39/1952).

John Marshall: *The Hunters (A vadászok)* 1957, 70' (!kung / Ju/'hoansi és angol nyelven beszélő).

John Marshall: *Bitter melons (Keserű dinnyék)* 1971, 30' (!kung / Ju/'hoansi és angol nyelven beszélő).

John Marshall: *Kung! short films*.

David és Judith McDougall: *To Live with Herds (Pásztorokkal élni)*, 1971, 67' (jai és angol nyelvű, angol feliratos) és/vagy:

David és Judith MacDougall: *Photo Wallahs (Fotózás Wallah módra)*, 1991, 60' (indiai és angol nyelvű angol feliratos).

David MacDougall: *Ghandi's children (Ghandi gyermekei)*, 2008, 185' (indiai és angol nyelvű angol feliratos).

Dziga Vertov: *Chelovek s kino-apparatom (Ember a felvevőgéppel)* 1929, 67' (némafilm orosz inszertekkel, angol felirattal).

Jean Rouch:

Les Maitres Foux (Az örült mesterek) 1955, 36' (franciául beszélő film angol felirattal);

Chronique d'un été (Egy nyár krónikája), 1960, 90' (franciául beszélő);
La pyramide humaine (Az emberi piramis); 1961, 90' (franciául beszélő, magyar feliratos);
Jaguar (Jaguár), 1967, 93' (helyi afrikai nyelven és franciául beszélő).

Záró megjegyzések

* A **pdf**-fel jelölt olvasmányokat a végzősök a tanszékvezetőtől megkapják, illetve igényelni lehet az arpad.szabo@ubbcluj.ro címen.

** A linkek működése ellenőrzésének utolsó dátuma. Időközben inaktívvá vált linkek esetében érdeklődni a fenti címen lehet.